

Uforløst

TEKST

Bjørnar Olsen

PUBLISERT 1. mai 2006

«Underachiever and proud of it»

Bart Simpson

I «A Diary of an Underachiever» forteller Benjamin Anastas om William, en ung mann, stolt over å være en skuffelse for nær sagt alle. Evnetestene viser til alles forbauselse at han har minst like store anlegg som sin vellykkede tvillingbror. Men den godeste William gjør ikke noe med det. Han lar mulighetene glippe og livet gå fra seg. Men ville han byttet? Nei, for han verdsetter ikke suksessens kompromiss, men ser skjønnheten i det uforløste.

«Kunne dette vært deg? Kunne du vært stolt av å takke nei til det fremgangsrike livet?»

Kunne dette vært deg? Kunne du vært stolt av å takke nei til det fremgangsrike livet? Med hevet hode nektet å ta imot nøkkelen til det gode liv? Valgt vekk førstelaget og opprykket, blitt den andre omtaler som den som ikke lykkedes? Den som ga opp, om ikke etter? Den som lot være?

Nettopp: *De som lot være*. Unnasluntrerne. De med potensialet som ikke ble brukt. «Vi hadde ventet noe mer av ham.» «Hun som var så flink.» Jeg snakker *ikke* om de som gjør så godt de kan, tross sine begrensede evner. Jeg snakker *heller ikke* om Buzz Aldrin'ene som ble nummer to. Nei, jeg snakker om stortalentene i idretten som la opp da de var fjorten, disse unge menn og kvinner som er som en rød klut i trynet på Olympiatoppen og Toppidrettssenteret. Om de som stadig kommer hjem med karakterbøker med kommentaren «Kunne ha gjort det bedre hvis hun anstrengte seg». De som takker nei til prestisjeskoler og stipender. Som velger et liv langt nedenfor sitt potensial. De som kunne ha vært noe, både for seg selv og andre. Og som derfor irriterer verden rundt seg.

Ta William James Sidis. Født 1898. Dette var gutten som virkelig kunne ha blitt til noe. To år gammel leste han, fire år gammel skrev han fransk og engelsk. Og åtte år gammel kunne han ha entret Harvard, men ble bedt om å vente. Tre år senere ble han Harvards

yngste student noensinne. Samme år uttalte MIT-professor Daniel Comstock at denne gutten *ikke* ville bli noe mindre enn den største matematikeren i det tyvende århundre.

Dette forandret guttens verden. Pressen forfulgte han, hans langt eldre medstudenter overså ham. Men dette er *ikke* historien om et barn som bryter sammen, for så å hente seg inn igjen og gå ut fra Harvard *cum laude* da han var seksten. Nei, rett nok skjedde alt dette, men dette er fortellingen om en person som kunne ha levd opp til Comstocks, pressens og omverdenens forventninger. Men som lot være. Som droppet Harvard til fordel for en anonym, vanlig lærerjobb i Texas. Til pressen oppdaget ham der. Men da forsvant Sidis ut av omverdenens radar på ny.

Mange har vært fristet til å fremstille ham som en særing, en som ikke passet inn. Men Sidis jobbet, levde og bidro. Det var kun i øynene til de som satte mål på hans vegne, at han fremsto som mislykket. I blikket til de som så hans potensial, enten fordi de kjente ham igjen, eller fordi hans talent skinte igjennom i hverdagen. For da kom mulighetene. Til å rykke opp. Til å få brukt mer av seg selv. Til å bidra. Til å skape. Men som han selv sa: «All I want to do is run an adding machine, but they won't leave me alone.»

Eller la oss ta norske forhold og vår tid, hvor vi i Aftenposten kunne lese om Knut Kaldholm, som droppet artium for å spille World of Warcraft opptil 15 timer i døgnet i et år. En dyktig elev som kan lese seg til en femmer på noen dager som privatist, men som i stedet melder seg ut. Som erkjenner at det er et latterlig valg, men som også sier: «Vi har et samfunn som faktisk kan støtte opp under at en snylter som meg kan bruke et helt år på bare å gjøre ting jeg har lyst til.»

Da er vi rett tilbake i irritasjonen. For personer som Sidis og Kaldholm ergrer samfunnsbyggeren i oss. De virker forstyrrende for oss calvinister, for oss som bærer den protestantiske etikk med oss hvor enn vi går, gjør leksene eller jobben vår – og som mener at andre burde gjøre det samme.

Men tro om ikke mange av oss i det skjulte bærer med oss et lite kapell hvor vi stundom trekker oss tilbake for å tilbe disse Sidis'ene? Et sted hvor vi kan fordype oss i deres tekst, med et budskap som står i befriende motsetning til livscoaches mantraer, foreldres formaninger og samfunnets idealer. «Ved å finne din indre kraft er det ingen grenser for hvor langt du kan nå.» «Hvis du bare gjorde leksene dine, ville alt gå så mye bedre.» «Vi må legge til rette for at alle kan bruke sine evner til beste for seg selv og samfunnet.» Vi serveres en herlig lapskaus av forventninger, krav, håp og anklager vi også klarer å tilberede for oss selv. Vi selv og våre omgivelser stiller stadige krav, forkledd som motiverende utfordringer og vekstskapende forslag. Hvis du gjør leksene, blir motivert, er mer pliktoppfyllende, tar etterutdannelse, satser, takker ja, prioriterer ... *da* vil den berømmelige nøkkelen til livet utleveres til fri benyttelse.

Og for all del: Du er ikke mislykket. Ingen sier det, ikke du selv en gang tenker det. Men du kan gjøre det bedre, det er alt. Du er ingen taper, men du har potensial. Mer potensial enn du anvender. Potensial, denne energikilden som ser så fantastisk ut, men som du ikke får lov til å la være å anvende. Men husk at det som er viktig for dem, bare er viktig for deg fordi det er viktig for dem.

Derfor trengs det nye former for selvhjelp. Ikke for å frigjøre, overvinne eller vokse denne gangen. I stedet kan det være helt riktig å gi opp, glemme å finne din personlige indre styrke og være pessimist, slik Paul Pearsall råder i den ambisiøst titulerte «The Last Self-Help Book You'll Ever Need». For sannsynligvis har du ikke så veldig mye mer potensial enn det du viser nå, og det å strebe etter mer vil sannsynligvis bare gjøre deg nedstemt.

I ekstasens og overskridelsens tidsalder blir derfor den aktive resignasjonen veien til frihet. Ved å akseptere, endog dyrke, det uforløste kan vi unndra oss kravet om det grensesprengende, den anomiske selvrealiseringen og potensialets utfoldelse. Om ikke annet er det lov å drømme frem til neste deadline.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 43, nummer 5, 2006, side 494-495

TEKST

Bjørnar Olsen, Sjefredaktør